

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління та національної безпеки

Кафедра економічної теорії, інтелектуальної власності та
публічного управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Шаюк Алла Василівна
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК 351
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ УСПІШНОГО КЕРІВНИКА
ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я**
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр»
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

Шаюк А.В.
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи

Ходаківський Євгеній Іванович
(прізвище, ім'я, по батькові)

Доктор економічних наук, професор
Заслужений діяч науки та техніки України
(науковий ступінь, вчене звання)

Житомир – 2020

Висновок кафедри _____
за результатами попереднього захисту: _____

Протокол засідання кафедри _____
№ _____ від «_____» _____ 20____ р.

Завідувач кафедри _____

_____ (науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _____ захистив (ла)
(прізвище, ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:
сума балів за 100-бальною шкалою _____
за шкалою _____
за національною шкалою _____

секретар ЕК

_____ (науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

Шаюк А.В. Психологічний портрет успішного керівника закладу охорони здоров'я. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». – Поліський національний університет, Житомир, 2020.

Вивчено теоретичні й методологічні основи психології у їх історичному розвитку та її зв'язок з іншими науками. Досліджено виникнення різноманітних наукових шкіл, вклад знаменитих учених у сучасну науку «психологія». Визначено місце психології управління у менеджменті соціально-економічних систем, обґрунтовано характеристики психологічного портрету успішного керівника закладу охорони здоров'я.

Ключові слова: витоки психології, наука психологія, школи, психологічний менеджмент, успішний керівник лікарні, учені-психологи.

SUMMARY

Shayuk A. V. Psychological portrait of a successful head of a health care institution. - Qualification work on the rights of the manuscript. Qualifying work for an educational level «Master» specialty 281 «Public Management and Administration». – Polis'ky National University, Zhytomyr, 2020.

The theoretical and methodological bases of psychology in their historical development and its connection with other sciences are studied. The emergence of various scientific schools, the contribution of famous scientists to the modern science of "psychology" has been studied. The place of management psychology in the management of socio-economic systems is determined, the characteristics of the psychological portrait of a successful head of a health care institution are substantiated.

Keywords: history of psychology, science psychology, schools, psychologists, psychological management, successful hospital manager.

ЗМІСТ

ВСТУП	5	
РОЗДІЛ 1	ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ПІДМУР'Я ПСИХОЛОГІЇ У ЇЇ ІСТОРИЧНОМУ РОЗВИТКУ.....	8
	ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ.....	19
РОЗДІЛ 2	ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ ТА СТАН ЇЇ РОЗВИТКУ У СВІТІ Й УКРАЇНІ.....	20
	ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ.....	25
РОЗДІЛ 3	ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я.....	26
ВИСНОВКИ	36	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	38	

ВСТУП

Актуальність теми. Проблеми соціальної детермінованості поведінки людини є чи не найдавнішими та разом з тим найменш вивченими спробами поєднати їх в одну науку якій визначено назву – психологія.

Психічна і фізична складові існування людини поєднані в одну сутність. Перша виказує у собі позицію відповідної конфігурації філогенетично високо розвинених структур центральної нервової системи. Психічні прояви є продукцією функціонування нейронів – нервових клітин, що фактично є матерією. Отже, психологія як наука вивчає, узагальнює, пояснює явища й закономірності виникнення, розвиток і прояв реакцій психіки взагалі і свідомості людини зокрема [1, 2].

Ефективне керівництво залежить від здатності адаптивно реагувати на виникаючі виклики, динамічні та складні ситуації. Ця здатність, у свою чергу, вимагає готовності постійно розвивати нові навички та знання для подолання складності та змін. Однак опубліковані дослідження здебільшого нехтували потенціалом лідерів розвиватись та змінюватися з часом. Отже, не одна риса чи їх набір визначає поточну та постійну ефективність лідера, а скоріше структурна психологічна характеристика.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розробки методичних і практичних аспектів психології менеджменту присвячені дослідження таких вчених як Ананьєв Б.Г., Асмолов А.Г., Брушлінський А.В., Корнілова Т.В., Петренко В.Ф., Ждан А.М., Юренко А.В., Рубінштейн С.Л., Константинов В.В., Толмен Н., Халл К., Міллер Дж., Прибрам К., Фрейджерін Р., та ін. У рамках змін соціальної та економічної ситуації в Україні та убачаючи зовнішні й внутрішні дестабілізаційні аспекти, необхідно розширювати поле наукових пошуків і доповнювати праці дослідників сучасними працями стану психології управління на підприємствах України й звернути увагу на чинники, що позначаються на її стабільності. Важливість та актуальність проблеми, що досліджується,

недостатня розробленість теоретичних і методологічних питань, визначили наш вибір теми кваліфікаційної роботи, її мету і завдання, а також методи дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне та методологічне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо становлення і розвитку нових атрибутів менеджменту у системі охорони здоров'я України під час докорінних змін.

Відповідно до встановленої мети були виконані такі **завдання**:

- *дослідити* історичний досвід виникнення психології як наукової дисципліни;
- *вивчити* вклад представників її різних шкіл, етапів та періодів її розвитку у країнах світу;
- *визначити* роль та місце психології управління у загальній психології та вплив її факторів на функціонування різноманітних соціальних, економічних та політичних систем держав;
- *провести* аналіз психологічний вплив на розвиток управління у країнах світу;
- *встановити* характерологічні ознаки психологічного портрету успішного менеджера у сфері охорони здоров'я;
- *обґрунтувати* необхідність структурної підготовки успішного керівника закладу та установи охорони громадського здоров'я

Об'єктом дослідження є процес становлення та розвитку психологічного менеджменту у системі охорони здоров'я України.

Предметом даного дослідження є сукупність теоретико-методичних, юридичних та практичних аспектів психологічного менеджменту галузі охорони здоров'я України.

Методологічну та теоретичну основу досліджень склав аналіз теоретичних і практичних розробок побудови і впровадження психологічних детермінант державної політики і наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених в опрацюванні новітніх змін організаційно-функціональних

складових системи охорони здоров'я, психологічних складових у системі охорони здоров'я України, Для вирішення поставлених завдань у дипломній роботі використовуються загально-наукові методи, зокрема: наукової абстракції, діалектичний, аналізу і синтезу, періодизації, індукції і дедукції та ін., а також специфічні – порівняльного аналізу, структурно-логічний тощо.

Особистий внесок автора. Дипломне дослідження є завершеною роботою. Надані результати наукових пошуків отримані особисто автором. Висновки та пропозиції, отримані внаслідок дослідження, цілеспрямовані на покращання власне психологічних аспектів менеджменту системи охорони здоров'я та збереження і укріплення здоров'я народу України.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу; теоретичного розділу 1, в якому охарактеризовано законодавчі засади функціонування системи охорони громадського здоров'я; аналітичного розділу 2, в якому здійснено аналіз положень психологічного менеджменту охорони здоров'я України, що потребують удосконалення та досліджено окремі особливості її функціонування; розділу 3, в якому визначено перспективи успішного менеджменту на підставі удосконалення психології управління системи охорони здоров'я України; висновків; списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ПІДМУР'Я ПСИХОЛОГІЇ У ЇЇ ІСТОРИЧНОМУ РОЗВИТКУ

Індія, Китай, Єгипет, Вавилон, Греція, Грузія є країнами-представниками перших уявлень про психічні реакції продуковані у процесі людської діяльності. Як свідчать наукові джерела, знання про психічне відображення соматичних процесів виникли у глибинах філософії і теології.

Давнішніми лікарями мозок визначено як центральну морфологічну структуру людини відповідальну саме за психічне віддзеркалювання фізіологічних процесів, яке вбачали у сутності живої душі тісно пов'язаної з космосом. Душа при цьому визнається як безсмертне боже створіння. Першу систематизацію психологічного світогляду, заснованих на об'єктивному і генетичному прийомах оприлюднив Аристотель у своїх трактатах.

Дослівний переклад слова психологія складається з двох слів. (від грецьк.: *psyche* – душа, *logos* – слово, мова, думка, наука). Тобто це «душослів'я» чи «наука про душу» [3].

Єдиної класифікації у доступній науковій літературі нами не знайдено. Утім існує багато поділів по періодам, прив'язаних до людського розвитку, за авторами, які вивчали психологію, за школами, за відповідними впливами на людську особистість, етапами та ін. Етапи історичного розвитку психології запропонувала академік РАМН Ждан Антоніна Миколаївна.

Вчення про душу на зорі свого виникнення (2000 років тому) сприяло поняттю психології як поєднання душі із тілом, а оскільки людські відчуття ніяк не сприймали душу, то лише вірування в неї відтворювало саме релігійну сутність її визначення – *антропоморфізм*. Це визначає **перший етап** (античні часи: тобто впродовж VI ст. до н. е. до II, III ст. ст. н.е. – XVII ст. н. е.) становлення психології.

Наступний розвиток природничих наук дає поштовх формуванню іншому засобові витлумачення реальності. Можливість об'єктивного

аналітичного спостереження побутувало назві такого прийому теорією захованих властивостей і субстанцій. Вона сповідує спостереження людини над собою, за його внутрішніми станами. Отже, психологію, що засновано на вивченні свідомості детерміновано як *інтроспекція*. Але їй властива суб'єктивність. Вказане характеризує **другий етап**, що пов'язаний з іменем Рене Декарта (XVII - XX ст.).

На початку XX ст. дослідники дійшли висновку щодо необхідності вивчення психології тільки шляхом фіксування побаченого і представлення його у вигляді однаково оцінюваного його й іншими особами. Психологія як наука про безпосереднє дослідження реакцій людини як об'єктивних фактів одержала назву – *біхевіоризм* (засновник – Джон Уотсон) і становить **третій етап** (початок – кінець XX ст.) . Але й тут неможливо сказати про повну відповідність поведінки, яка б відображала і внутрішній стан особи (бажання, думки, почуття) Відтак, засіб видаляє із психології саму психологію, лишаючи просто єдину поведінку [4].

Інші дослідники пропонують дещо інший підхід з метою визначення методики у вивченні історичних віх становлення психології. У своїх намаганнях створити періодизацію історії психології вони виокремлюють два критерія наукового статусу: **філософський період** розвою та **період розвитку психології як наукової дисципліни**. На їх межі встановлюється 1879 р. Це ключовий рік, тому що у Лейпцигу саме цим часом фізіологом і психологом Вільгельмом Вундтом (1832-1920 рр.) у 1879 р. створено Лабораторію експериментальної психології у методологію якої для перевірки наукових гіпотез уведено експеримент, а також освітній заклад Інститут експериментальної психології. Відтоді психологія поклала початок віддаленню від філософії [5].

Як ми вже визначили, виникнення й історичний розвиток психологія розпочала у надрах філософії та фізіології періоду стародавніх греків. Поєднання сутностей тіла і душі (*дуалізм*) впродовж XVII ст. запропонував і відстоював французький філософ, фізик, фізіолог, математик Рене Декарт

(від лат: *Renatus Cartesius* – Ренат Картезій, 1596 – 1650) і який також збагатив науковий обіг терміном «рефлекс», що на відміну таким методам як спостереження та логіка був вже суто науковим способом [6].

Ідеї Декарта отримали загальну назву «*картезіанство*», послідовники якого всіляко захищали та сприяли його розповсюдженню у Королівстві Нідерландів, Німеччині, Англії, Італії, Франції. До одного із напрямків теорії Декарта відноситься *оказіоналізм* розвинутий наслідувачами філософії бельгійським мислителем Арнольдом Гейлінксом (1624-1669) [7].

та французьким філософом Ніколя Мальбраншем (1638–1715), який нестандартно видозмінив навчання Декарта [8].

Поняття «психологія» вірогідно створено у 1590 р. Постать первісно окремої науки постає у науковій публікації Рудольфа Гокленіуса «Філософський словник». В його першій опублікованій книзі знову йдеться про психологію [9].

Термін у подальшому 1594 р. використав його послідовник німецький натураліст, богослов Оттон Касман (1562-1607) [10].

Як незалежний науковий напрям психологія народжується у 1879 р. коли німецький фізіолог Вільгельм Вундт (1832 – 1920) скористався методами наукових досліджень для вивчення асоціативних зв'язків. За 45 років перебування на посаді професора Лейпцігського університета підготував 186 науковців за різними дисциплінами. Вундт сприймав тему психології як вивчення людської свідомості за допомогою самоаналізу [11].

Структуралізм

Едвард Брандфорд Тітченер (1867-1927) був одним із найвідоміших студентів Вундта, відіграє важливу роль в становленні головних напрямів науки психології свого періоду. наслідуючи замисел продовжити організувати установу, що стає першою у світі школою психології. Одномудці пропонують розчленувати на окремі елементи (почуття) свідомість людини шляхом самоаналізу [12].

Функціоналізм

Засновником напрямлення «функціональна психологія» став американський психолог і філософ Вільям Джеймс (1842 – 1910). Батько американської психології один із засновників психології і прагматичної філософії, попередник трансцендентальної психології. Один з найвидатніших психологів і впливових американських мислителів свого часу. Авторство класичного підручника «Принципи психології» належить Джеймсу, що устандартизував текст у психології, а зрештою став відправною точкою для створення новою школи, яка навчала про те, що людська поведінка і розум спрямовані для адаптації індивіда існувати у своєму середовищі [13, 14].

Психоаналіз

До цього моменту рання психологія підкреслювала свідомий досвід людини. Австрійський психоаналітик, психіатр и невролог Зигмунд Фрейд (1856 – 1939) запропонував теорію психоаналізу, драматично перемінив обличчя психології, запропонувавши теорію особистості, яка підкреслювала важливість несвідомого розуму.

Клінічна робота Фрейда з пацієнтами, які страждають на істерію та інші нездужання, наводила його на думку, що досвід раннього дитинства та несвідомі пориви сприяли розвитку особистості та поведінки дорослого.

У своїй книзі "Психопатологія повсякденного життя" Фрейд визначив, як виражаються ці несвідомі думки та пориви, часто через ковзання язика (відомі як «фрейдівські ковзання») та сни. За Фрейдом, психологічні розлади є наслідком того, що ці несвідомі конфлікти стають екстремальними або неврівноваженими.

Запропонована Зигмундом Фрейдом психоаналітична теорія мала величезний вплив на думки 20 століття, впливаючи на сферу психічного здоров'я, а також на інші сфери, включаючи мистецтво, літературу та популярну культуру. Хоча сьогодні багато хто з його ідей сприймається скептично, його вплив на психологію незаперечний [15].

Біхевіоризм

На зорі ХХ ст. відбуваються радикальні зміни у психологічній науці. Панівного характеру набуває школа суджень одного з учнів Вундта російського фізіолога Івана Петровича Павлова (1849 – 1936). Тріумфальний початок свого існування й розвитку тепер належить біхевіоризму, який заступив на зміну акцентуванню на вивченні свідомих та підсвідомих складових функцій мозку. Набувши більш наукового підґрунтя біхевіоризм відкриває принципи кондиціонування, що робить вірогідним факт навчання поведінці, застосувавши фізіологічні рефлекси, розподіливши їх на умовні та безумовні асоціації [16, 17].

Психолог зі штату Південна Кароліна (США) Джон Бродес Уотсон (1878–1958) стає одним із найпослідовніших прибічників біхевіоризму, що згодом розповсюдившись на інші науки, що вивчають людину, які прийнято і сьогодні називати людинознавчими. За твердженням Уотсона психологія визначає поведінку людини як свій предмет дослідження. «Біхевіорист, який завжди навчався як експерименталіст, вважає, далі, що віра в існування свідомості сягає глибокої давнини забобонів і магії. Біхевіоризм ... вважає, що предметом людської психології є поведінка людини. Біхевіоризм стверджує, що свідомість не є ні певним, ні корисним поняттям» [18].

Скіннерівський підхід до особистості передбачає два варіанти поведінки: *респондентна* і *оперантна*. Перша виказує характерну відповідь, що виникає за стимулом – реакція зіниць ока на світло, реакція гомілки на удар по колінному сухожиллю й дрижання на морозі. Друга - викликає явища, які є наслідком реакцій. Себто поведінка тягне за собою слідство, і його натура перетворює тенденцію тіла викликати аналогічні дії в наступному [19].

Поспіть 50 років за домінуючими поглядами біхевіоризму нарешті прийшли нові, проте, основні позиції поведінкової школи й досі широко знаходять своє місце для застосування в психології і понині з метою засвоєння нових навичок та подужання неадаптивного поводження [19].

Третя сила в психології

У той час, як у першій половині 20 століття домінували психоаналіз та біхевіоризм, у другій половині століття виникла нова школа думок, відома як гуманістична психологія. Ця теоретична перспектива, яку часто називають "третьою силою" в психології, підкреслювала свідомий досвід.

Американський психолог Карл Роджерс часто вважається одним із засновників цієї школи думок. Поки психоаналітики розглядали несвідомі імпульси та біхевіористи, зосереджені на екологічних причинах, Роджерс твердо вірив у силу вільної волі та самовизначення.

Психолог Абрахам Харольд Маслоу (1908-1970) (США) один з тих, хто також сприяв виникненню та розвитку гуманістичній психології завдяки своїй відомій теорії ієрархії потреб людської мотивації. Ця теорія припускала, що людей мотивували дедалі складніші потреби. Як тільки найосновніші потреби задовольняються, люди стають спонуканими задовольняти потреби вищого рівня [20].

Когнітивна психологія

У 1950-1960-х роках у психології почав закріплюватися рух, відомий як когнітивна революція. У цей час когнітивна психологія почала замінювати психоаналіз та біхевіоризм як домінуючий підхід до вивчення психології. Психологи все ще були зацікавлені дивитись на спостережувану поведінку, але вони також були стурбовані тим, що відбувається всередині розуму.

З цього часу когнітивна психологія залишається домінуючою сферою психології, оскільки дослідники продовжують вивчати такі речі, як сприйняття, пам'ять, прийняття рішень, вирішення проблем, інтелект та мова. Впровадження засобів візуалізації мозку, таких як ЯМРТ, УЗД, РВГ та ПЕТ, допомогло поліпшити здатність дослідників більш уважно вивчати внутрішню роботу людського мозку.

Психологія продовжує зростати

Як ми бачимо в короткому огляді історії психології, ця дисципліна зазнала значного зростання та змін з часу свого офіційного початку в

лабораторії Вундта. На цьому історія, безумовно, не закінчується.

Психологія продовжує розвиватися з 1960 р., і були представлені нові ідеї та перспективи. Останні дослідження в галузі психології розглядають багато аспектів людського досвіду, починаючи від біологічних впливів на поведінку та впливу соціальних та культурних факторів.

Сьогодні більшість психологів не ототожнюють себе з єдиною школою думок. Натомість вони часто зосереджуються на певній спеціальності або перспективі, часто спираючись на ідеї з різних теоретичних джерел. Цей еkleктичний підхід сприяв появі нових ідей і теорій, які будуть формувати психологію протягом наступних років.

Періодизація психології

Розвиток психології займає століття, причому відомі згадки про неї у 1500 р. до н. е. у давньоєгипетському рукописі, «папірус Еберса» [21].

Але тільки у XI ст. перський лікар Авіценна пояснював зв'язок між емоціями та фізичними реакціями в практиці, названий «фізіологічною психологією».

Дехто припускає XVII – XVIII ст. народженням психології, яка багато в чому формулюється виданням в 1758 р. «Трактату про божевілля» англійця Вільяма Батті (*іноді – Бетті, 1703 чи 1704 – 1776*). [22].

Інші ж допускають саме дослідження в середині XIX ст., здійснених Германом фон Гельмгольцем, початком сучасної психології.

Багато хто повідує, що у 1879 р., коли Вільгельм Вундт створив першу експериментальну лабораторію, став таки насправжнім дебютом психології, якою ми її й знаємо. Відтоді досліджування психології продовжуватиметься зростати даючи початок низці серйозних, знакових подій.

Психологічні події XIX століття

Психологія канонізувалася як емпірична наука.

1878: Г. Стенлі Холл (США) стає першим, який досягнув ступеня доктора філософії в психології.

1879: Вільгельм Вундт в Лейпцигу творить першу експериментальну лабораторію з вивчення розуму.

1883: Г. Стенлі Холл установлює аналогічний заклад експериментальної психології в Університеті Джона Хопкінса.

1885: Герман Еббінгауз видає свою основоположну працю «На пам'ять», де окреслює дослідження які проводив на собі з навчанням та пам'яттю.

1886: Зігмунд Фрейд розпочинає радити лікування хворим у Відні.

1888: Джеймс Маккін Кіттелл першим отримує вчене звання професора психології в Пенсильванському університеті. Згодом публікує «Психічні тести та виміри» у якій відзначає психологічну оцінку.

1890: Вільям Джеймс публікує «Принципи психології». Сер Френсіс Гальтон визначає кореляційні методи, для детальнішого розуміння взаємовідношення поміж перемінними в експериментах інтелекту.

1892: Г. Стенлі Холл створює Американську психологічну асоціацію, запросивши до первинної конференції 26 учених.

1896: Лайтнер Вітмер утворює першу в Америці лікувальну установу з питань психології.

1898: Едвард Торндайк опрацьовує Закон ефекту.

Психологічні події 1900 – 1950 рр.

Перша половина ХХ ст. характеризується домінуванням двох грандіозних персон: Карла Юнга та Зігмунда Фрейда. Це доба побудування основ аналітичного дослідження Фрейда з патології психіки та аналізу психології Юнга.

1900: Зігмунд Фрейд презентує знакову друковану працю «Інтерпретація снів».

1901: утворено Британське психологічне товариство.

1905: Мері Уітон Калкінс вибрано президентом Американської психологічної асоціації. Альфред Біне представляє тест розуму.

1906: Іван Павлов видає висновки щодо класичного обумовлення. Карл Юнг публікує «Психологію деменції Праєкокс».

1911: Едвард Торндайк випускає з друку "Інтелект тварин", який приводить до піднесення теорії кондиціонування оперантів.

1912: Макс Вертхаймер видає «Експериментальні дослідження сприйняття руху», що проторує шлях до подальшого розвитку гештальтпсихології.

1913: Карл Юнг відходить від фрейдистських суджень і опрацьовує власне вчення під назвою «аналітична психологія». Джон Уотсон здає до друку «Психологію як біхевіористські погляди», що декретує концепцію біхевіоризму.

1915: Фрейд опубліковує працю з репресій.

1920: Джон Уотсон і його асистентка Розалі Рейнер обидвоє оприлюднюють результати свого експерименту «Крихітка Альберт» як твір щодо класичного обумовлення страху

1932: Жан Піаже стає чільним когнітивним теоретиком на підставі публікації своєї праці «Моральний суд над дитиною».

1942: Карл Роджерс створює практику, що орієнтовано на пацієнта терапії, яка стимулює пошану та статечне ставлення до пацієнтів.

Важливі події 1950-2000 рр.

Друга половина ХХ ст. зосереджено навкруги стандартизації діагностичних критеріїв психічних хвороб: Діагностичний та статистичний посібник з психічних розладів Американською психіатричною асоціацією (DSM – Diagnostic and Statistical Manual of mental disorders), що являє собою систему уніфікованої класифікації Американської психіатричної асоціації. Це основний прийом, який і сьогодні застосовується для практичної діагностики та лікування.

1952: видається перший діагностично-статистичний довідник з розладами психіки.

1954: Авраам Маслоу, один із родоначальників гуманістичної психології, стає автором твору «Мотивація та особистість», окреслюючи теорію ієрархії потреб людини.

1958: Гаррі Харлоу описує важливість приязні та любові у резус-мави у «Природі любові».

1961: Альберт Бандура проводить свій відомий дослід з лялькою Бобо, де дитяче поведження характеризується як структура спостереження, імітації та моделювання.

1963: А. Бандура уперше окреслює замисел спостережливого вишколу для витлумачення агресивної реакції.

1974: Стенлі Мілграм опубліковує «Підпорядкування владі» про результати його відомих дослідів покори.

1980: виходить Діагностичний та статистичний посібник з психічних розладів - III.

1990: Ноам Хомський публікує «Про природу, використання та набуття мови».

1991: Стівен Пінкер видає статтю з теорією щодо опанування мови дітьми, яку потім з'являється у книзі «Мовний інстинкт».

1994: випускається DSM-IV.

Події психології XXI століття

Зараз психологія зустрічається з фактом сприяння фізіології та генетики психологічному існуванню людини.

2002: Стівен Пінкер випускає «Порожній сланець» з аргументами супроти концепції «чистого листа», тобто твердження щодо народження людини з «чистим, вільним від усього інтелектом. Авшалом Каспі надає докази щодо зв'язку генетики з дитячою реакцією у відповідь на жорстоку поведінку. Нобелівську премію з економіки за трактат про сприйняття людьми судження в умовах невизначеності присуджено психологу Даніелю Канеману.

2003: генетичні дослідники закінчують картографування генів людини з метою виділення окремих хромосом, відповідальних за фізіологічні та неврологічні умови.

2010: Саймон ЛеВей публікує «Гей, прямо та причина, чому», де стверджується, що сексуальна орієнтація виникає внаслідок пренатальної диференціації мозку.

2013: випущений DSM-5. Серед інших змін, АРА вилучає «розлад гендерної ідентичності» зі списку психічних захворювань і замінює його «гендерною дисфорією», щоб описати дискомфорт людини з присвоєною їм статтю [25, 26].

Своє місце у світовій науці намагається віднайти російська психологія, що має давні традиції й значимі наукові надбання. Професійна спільнота загалом та його окремі члени сьогодні стоять перед необхідністю вибору одного з трьох можливих шляхів розвитку:

- Погодитися з тим, що нічого істотного, порівнянного за значущістю з досягненнями зарубіжної психології радянською наукою зроблено не було, прийняти роль представників «розвивається» провінції світової науки. При цьому визнати теоретико-методологічну спадщину російської психології радянського періоду.
- Визнаючи досягнення російських авторів, прийнявши роль «спадкоємців» радянської психології, переінакшити і перекроїти цей «спадок» за образом і подобою західної науки, акцентуючи подібності і паралелі, адаптувати вітчизняні психологічні теорії до західних, надаючи при цьому останній статус узагальнюючих наукових систем. Відносно таких досить поширених сьогодні спроб актуально звучать слова Л. С. Виготського: «При таких спробах доводиться просто закривати очі на такі, що суперечать факти, опускаючи без уваги величезні області, капітальні принципи і вносити жахливі спотворення в системи, що зводяться воедино» [25].
- Позначити самотність російської психологічної школи, акцентувати її полемічний потенціал по відношенню до інших шкіл. Увімкнутися в світовий процес, не втративши свого обличчя, як самостійний напрямок, який в

принципі не може бути зведений до жодної з прийнятих за кордоном теорій [2].

Наріжним каменем новітньої української психології як науки є філософські погляди на психіку як атрибут мозку, природа котрої відображається об'єктивною реальністю. Її наслідком є образи як виразники повідомлень, що реалізують регуляторну діяльність. Відображаючи об'єктивну реальність психіка характеризується процесом, що посередництвом насамперед утворених атрибутів психіки, поширюється зовні шляхом стану, який у цей момент є наявним у живої істоти.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ

Психологія у своїх історичних аспектах, за свідченнями дослідників, набувала виразності вже у IV ст. до н. е. Мислителі того часу людському розуму приписували божественний промисел, відокремлюючи безсмертну душу від тлінного тіла.

Згодом, з розвитком інших дотичних до психології наук психологія набувала все більш особистісного наукового характеру, посідаючи свою нішу у наукових знаннях людності.

Установлювати сьогодні хто з дослідників розуму людини зробив найбільший внесок у психологію було б зовсім недалекоглядно, тому що все нові і нові погляди на психологічну науку виникали на існуючому на той час історії підґрунті й на конструктивній критиці попередніх теорій.

РОЗДІЛ 2

ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ ТА СТАН ЇЇ РОЗВИТКУ У СВІТІ Й УКРАЇНИ

Управлінська психологія - це піддисципліна «Психологія або менеджмент», зосереджена на розумінні поведінки організації. Управлінська психологія спирається на основи та описи психології та соціології організацій та інституційного контексту роботи та кар'єри. Розглянемо індивідуальну поведінку, потім перейдемо до поведінки в групах або командах і, нарешті, обговоримо організацію в цілому.

Промислова психологія майже така ж стара, як і сама психологія. Психологія з'явилася в 1879 році в лабораторії Вільгельма Вундта в Німеччині та Вільяма Джеймса в Гарварді. Обидва вони були філософами та лікарями, захопленими суперечками розуму і тіла. Старіша дисципліна філософії не могла впоратись із цією дискусією, потрібно було більше місця та нових інструментів, поступаючись місцем психології. Тексти, що застосовують психологію до бізнесу, вперше з'явилися в 1903 р. перший промислово-організаційний текст про психологію з'явився в 1910 р. Вважається, що чотири чоловіки розробили «тон» і «структуру» психології вводу-виводу.

Мур і Хартман (1931) заявили, що, хоча психологія перейшла в освітню та клінічну галузі і жоден психолог, який поважав його позицію, не наважився зайти в офіс чи майстерню, а Гюго Мюнстерберг був «першою людиною, яка пробила лід. Існує припущення, що Мюнстерберг був «примушений» до галузі психології вводу-виводу через конфлікт із своїми колегами з Гарварду. Його книга «Психологія та промислова ефективність» розглядається як перший підручник з психології вводу-виводу, опублікований вперше в 1910 році. Крумм (2001) заявляє, що офіційне навчання з промислової психології розпочалося з моменту виходу книги, а Ленді (1997) стверджує, що ця книга була Біблією для застосування

диференціальної психології в промисловості, а пізніші публікації не замінили структуру, яку створив Мюнстерберг; вони на ньому будували. Мюнстерберга в першу чергу цікавив підбір персоналу та використання психологічних тестів у промисловості.

Джеймс Маккін Кіттелл, як і Мюнстерберг, був суперечливою фігурою. Він обіймав тривалу посаду в Колумбійському університеті, поки його не звільнили за постійні виклики та висміювання своїх колег та президента Колумбії. Він володів і редагував багато психологічних журналів, таким чином сприяючи зростанню галузі. Його головним внеском у сферу психології введення / виводу було, крім відкритості щодо говорити про її потенціал, створення Психологічної корпорації в 1921 р., що існує і сьогодні. Його репутація та компанія функціоналістів, прикладних психологів та статистиків допомогли йому встановити легітимність психології, що застосовується до промисловості, з іншими неприкладними психологами. Це було немалим подвигом.

Landy (1997) заявляє, що якби психологи вводу/виводу шукали зразок для наслідування, Скотт найкраще відповідав би законопроекту. Він працював над застосуванням психологічних принципів до реклами та видавав книги на цю тему, а також есе про використання цих принципів для вирішення проблем у галузі. Відкривши The Scott Company, він розпочав давню практику консультування з психологами вводу-виводу у діловому світі, і завдяки своєму широкому визнанню мав великий вплив на підвищення обізнаності громадськості та довіру до цієї галузі. Крім того, Landy (1997) стверджує, що якби не Scott, тестувальний рух, що розпочався у Першій світовій війні, і подальше зростання психології вводу-виводу, що був наслідком цього, не відбувся б, оскільки Scott мав бачення, адміністративна майстерність та науковий рівень, щоб це зробити.

Внесок Вальтера Бінгема у цю сферу є численним та різноманітним. Він започаткував відділ прикладної психології - першої академічної програми з промислової психології. Він очолював Федерацію особистих

досліджень та керував Психологічною корпорацією. Він сприяв розробці програми психічного тестування Скоттом та Єркесом. І, що найважливіше, він виконував обов'язки доглядача та речника і працював до самої смерті, щоб досягти визнання та респектабельності для психології вводу-виводу тому, що не залишилося старшого державного діяча, який би міг виконувати цю роль. Він публічно представляв цю сферу в комісіях та на радіо, а також робив численні публікації в журналах, газетах та інших сферах на її тематику.

Фредерік Уінслоу Тейлор перш за все був зацікавлений усунути всю неефективність з робочого місця, і він спрямовував свої зусилля на фізичного працівника, маючи на меті підвищити їх продуктивність та зменшити судження. В результаті він винайшов науковий менеджмент, який базувався на чотирьох принципах:

1. Найефективніший спосіб виконання завдання повинен бути розроблений науково;
2. Робітники повинні бути ретельно відібрані та навчені виконувати роботу таким чином;
3. Працівники повинні виконувати свою роботу під пильним наглядом і контролем керівництва і отримувати премію за те, що вони роблять саме те, що вони говорять;

Тейлор вважав фізичного працівника дурним, повільним і нерозумним, з незначними або зовсім не здатними мислити. За його словами, мисляча частина будь-якої роботи була для розумних, освічених людей, а робота робітників полягала в тому, щоб слідувати інструкціям про те, що робити, як це робити і скільки часу витратити на це. Його підхід вилучив з робочого процесу думки, вміння, гордість та насолоду, розбивши завдання та залишивши працівникові лише найнеобхідніше. Beder (2000) стверджує, що Тейлор видалив найбільш бажані та складні частини роботи і зробив її одноманітною, нудною і невпинно нудною. Його виправданням було те, що дурість працівника забезпечить, щоб їх не турбувала нудна робота. Критики не були впевнені в аргументації або обґрунтуваннях Тейлора: «Ми не

соромлячись говоримо, що тейлоризм нелюдський. Наскільки це можливо, це дегуманізує людину, бо намагається усунути єдину відмінність, яка робить його кращим за машину - його».

Вплив тейлоризму на працівника був неоднозначним. Я зосереджуюсь на п'ятьох: безробіття, експлуатація, монотонність, ослаблення профспілок та надмірна швидкість. Тейлор стверджував, що його підхід вимагає меншої та дешевшої робочої сили; кваліфікована робоча сила стала одноразовою, а дешева робоча сила легко замінювана. Це означало меншу кількість робочих місць, а безробіття зросло. Оскільки великі завдання були розбиті на менші завдання, індивідуальність була відсторонена від роботи працівника, і завдання не мали різноманітності, оскільки працівники знову і знову виконували один і той же режим. Сам Тейлор описав це як «шліфувальну монотонність». Крім того, керівництво вирішило час, який потрібно було витратити на кожне завдання; це зменшило розсуд працівника і пришвидшило роботу, тому вони врешті-решт виступали як машини, і солдати, а то й думати стало неможливо. Це, наголос на продуктивності та ефективності, а також система оплати за відрядною ставкою змусила працівників відчувати себе недооціненими, знелюдненими та експлуатованими. Крім того, оскільки все було виправлено керівництвом - стандартний обсяг виробництва, час, завдання, умови праці - профспілкам не залишалось місця для торгу. Це суттєво послабило колективну владу робітників.

Тейлор вважав, що наукове управління призведе до щасливіших, продуктивніших працівників. Навпаки, його підхід виявився невідповідним людським потребам. Завдяки його методам робітники ставали машинами, знецінювались і платили менше за свої зусилля, дедалі більше відчужуючись від своєї роботи. Вважається, що концепція Маркса про відчуження працівника ідеально описує науковий менеджмент Тейлора. Він заявляє, що відчуження спричинене тим, що робота є зовнішньою для працівника, а він не виконує себе в своїй роботі, але заперечує себе не розвиває вільно свою

психічну та фізичну енергію, але психічно зневажається. Роуз (1990) додає, що робітники працюють тому, що їм доводиться, вони працюють за вказівкою інших у процесі, який вони не контролюють. Робота складається з послуху, самозречення та відкладеного задоволення.

Підхід до відносин з людьми, який зараз є синонімом імені Елтон Мейо, розглядався як альтернатива науковому управлінню і, по суті, мав на увазі прихильність до працівників на припущеннях, що певний стиль нагляду та прийняття рішень з підлеглими у значній мірі підвищить моральний дух і задоволення працівників, і, що чим більше задоволений працівник (наприклад, у соціальних відносинах зі своєю робочою групою), тим важче він буде працювати. На думку Ісаакса, Бобата та Бредбері (2004), цей підхід підкреслював: промислову демократію, участь працівників, що підвищить мотивацію та зменшить опір, сприяючи більшому почуттю залученості та приналежності робітників та надаючи працівникам можливість рости та розвиватися. Цей підхід отримав визнання після досліджень у 1920-х роках. Хоча в дослідженнях спостерігався цілий ряд факторів, я зосереджуюсь на ідеї Мейо щодо робочих груп.

Бендікс і Фішер (1949) стверджували, що Мейо трактував висновки досліджень Готорна з «певною розкутістю», що призводило до неохайності та неоднозначності. Неоднозначність полягає безпосередньо у дослідженні. Робочою групою, яку спостерігали в експериментах Готорна, була група жінок, яких тримали в ізоляції від решти фабрики. Бендікс і Фішер (1949) стверджують, що почуття соціальної функції, яке було створено в експериментальній робочій групі без особливих повноважень, є для нього типовим рішенням, і Мейо вважав, що менеджери повинні застосувати підхід робочої групи, оскільки, серед іншого, він вважав, що групи мали великий вплив на мотивацію та продуктивність праці через соціальні відносини, які вони формували в групах. Окрім очевидного питання, чи можуть фабрики та організації базуватися на моделі 5-6 дівчат, у висновках Мейо є й інші невідповідності. Соціальна функція робочої групи, яка, як вважалося, була

причиною збільшення виходу групи, була обмежена в тому сенсі, що ізолювану робочу групу не можна було перенести або відтворити на реальному заводі чи в організації. Крім того, можна стверджувати, що саме сама ізоляція змусила людей прив'язуватися один до одного та виконувати цю цінну соціальну функцію, а не насправді контекст робочої групи, який її спричинив. Найголовніше, що ця ізоляція, необхідна з міркувань спостереження, маскує взаємозалежність групи з фабрикою та фабрики з економікою в цілому, а також затьмарює той факт, що робітник, зрештою, підпорядковується владі роботодавця [26].

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ

Психологія управління настільки стара, наскільки старим є виробництво. Мистецтво управління виробництвом і є тим, одним із основних факторів, що приносить успіх у цій справі. Трохи згодом, психологія управління природньо розповсюдилась й на інші галузі людського буття, у тому числі і на соціальні. Там де люди об'єднались у колективи заради виконання спільної справи, психологічні аспекти керування стали в один ряд з іншими чільними рисами успішної діяльності об'єднаних професійних груп.

Наразі наука «психологія менеджменту» невідворотно існує поряд с такими найважливішими якостями діяльності людини у світі як професіоналізм, вмотивованість, дисциплінованість та іншими бе яких неможливе будь-яке успішне управління.

Правильне застосування науки управління створює якісний мікроклімат у колективі, підвищує виробничі показники, підносить добробут працівників, веде до покращення здоров'я та якості життя, робить їх щасливими, а відтак створює умови для зростання і розвитку цілої нації

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я

Соціальна детермінованість поведінки людини, полягає у інтелекті, вихованні, таланті, відповідальності, мотивації. Кожна людина із своїм внутрішнім світом являє собою особистість. Пояснення особистості можуть зосереджуватись на різноманітних впливах, починаючи від генетичних пояснень властивостей особистості і закінчуючи роллю середовища та досвідом у формуванні особистості.

По суті, особистість - це характерні моделі думок, почуттів та поведінки, які роблять людину унікальною. Вважається, що особистість виникає зсередини особистості і залишається досить послідовною протягом усього життя.

Саме слово особистість походить від латинського слова *persona*, яке позначає театральну маску, яку носять виконавці, щоб або проектувати різні ролі, або маскувати свою особу.

Хоча існує багато різних визначень особистості, більшість зосереджується на моделі поведінки та характеристиках, які можуть допомогти передбачити та пояснити поведінку людини.

Особистість має відповідні риси мислення та емоції, а також такі основні характеристики, що відіграють важливу роль:

Послідовність: як правило, поведінка є впізнаваним порядком та регулярністю. По суті, люди діють однаково або подібно у різних ситуаціях.

Психологічний та фізіологічний: Особистість - це психологічна конструкція, але дослідження показують, що на неї також впливають біологічні процеси та потреби.

Поведінка та дії: Особистість не лише впливає на те, як ми рухаємось та реагуємо у своєму оточенні, але також змушує нас діяти певними способами.

Кілька виразів: Особистість відображається не лише у поведінці. Це також можна побачити в наших думках, почуттях, близьких стосунках та інших соціальних взаємодіях.

Особистість постійно розвивається, існує ряд теорій про те, як саме, і різні школи думок у психології впливають на багато з цих теорій. Деякі з цих основних поглядів на особистість включають наступне.

Психодинамічні теорії

Психодинамічні теорії особистості значною мірою впливають на роботу Зігмунда Фрейда і підкреслюють вплив несвідомого розуму на особистість. Психодинамічні теорії включають теорію психосексуального етапу Зігмунда Фрейда та етапи психосоціального розвитку Еріка Еріксона.

Теорії поведінки говорять про те, що особистість - це результат взаємодії між індивідом та оточенням. Теоретики поведінки вивчають спостережувану та вимірювану поведінку, часто ігноруючи роль внутрішніх думок та почуттів. До теоретиків поведінки належать Б. Ф. Скіннер та Джон Б. Уотсон.

Гуманістичні теорії підкреслюють важливість свободи волі та індивідуального досвіду у розвитку особистості. До теоретиків-гуманістів належать Карл Роджерс та Абрахам Маслоу.

Застосування в психології досліджень особистості можуть дати вражаюче розуміння того, як особистість розвивається та змінюється протягом усього життя. Це дослідження також може мати важливе практичне застосування в реальному світі.

Наприклад, оцінки особистості часто використовуються, щоб допомогти людям дізнатися більше про себе та свої унікальні переваги, недоліки та переваги. Деякі оцінки можуть поглянути на те, як люди

класифікуються за певними рисами характеру, наприклад, чи мають вони високу екстравертність, сумлінність чи відкритість.

Інші оцінки можуть виміряти, як конкретні аспекти особистості змінюються протягом розвитку. Такі оцінки особистості також можуть бути використані, щоб допомогти людям визначити, якою кар'єрою вони можуть насолоджуватися, наскільки якісно вони можуть виконувати певні посадові обов'язки чи наскільки ефективною є форма психотерапії.

Тип особистості також може бути пов'язаний із вашим здоров'ям, зокрема, як часто ви відвідуєте лікаря та як ви справляєтеся зі стресом. Дослідники виявили, що певні особливості особистості можуть бути пов'язані із захворюваннями та поведінкою здоров'я.

Розуміння психології особистості - це набагато більше, ніж просто академічна справа. Результати досліджень особистості можуть мати важливе застосування, зокрема, у світі бізнесу, економіки, технологій, медицини, охорони здоров'я. Побудувавши краще розуміння того, як працює особистість, ми можемо шукати нові шляхи покращення як особистого, так і громадського здоров'я [27].

Реформи, що проводяться в галузі охорони здоров'я, обов'язковою умовою розвитку соціальних інститутів держави. Труднощі реалізації реформ певною мірою пов'язані з тим, що вони не зовсім враховують роль сучасного керівника в досягненні цілей і завдань закладу. Управління кадровим потенціалом є одним з важливим інструментом аналізу в діяльності організації і вважається основним критерієм її економічного успіху.

Особистість керівника

У сучасних умовах реформування охорони здоров'я, вимога до особистості керівника набуває особливої значущості.

Використовуючи тільки силові важелі влади до підлеглих для виконання роботи, неможливо досягти бажаних результатів

Керівник повинен бути лідером, здатним об'єднати і захопити персонал, підтримувати ініціативу і новаторство, гнучко реагувати на зміни умов. Як часто зараз кажуть, керівник повинен володіти певним іміджем/

Імідж керівника

Термін «імідж» прийшов в управління з психології. Психологи під іміджем розуміють склалося уявлення (образ) про людину (особистості).

Імідж - це правильний вибір моделі поведінки, який приносить успіх.

При виборі моделі поведінки необхідно враховувати:

- відповідність поведінки особистості нормам права;
- реальну ситуацію, в якій особистість діє;
- цілі особистості;
- моральні критерії (чесність, справедливість, розумна самооцінка)
- психологічні характеристики.

Іміджмейкери (фахівці зі створення іміджу) виділяють три складові іміджу керівника:

1. особиста чарівність - сприяє успіху професійної діяльності;
2. моральна характеристика - комунікабельність, здатність до переживання (емпатичність), здатність зрозуміти іншого (рефлексивність), здатність впливати словом (красномовство);
3. техніка самопрезентації - вміння подати з найкращого боку свої знання, вміння, досвід.

Для створення позитивного іміджу, необхідно постійно працювати над розвитком особистісних якостей, самовдосконалюватися.

Персональний менеджмент (Самоменеджмент)

(Англ. Personal management) - прийоми ефективного управління працівником (найчастіше керівником) власної трудовою діяльністю.

Основна мета персонального менеджменту:

1. максимально використовувати власні можливості;
2. свідомо керувати перебігом свого життя;

3. керувати зовнішніми обставинами, як на роботі, так і в особистому житті.

Так само як і будь-яка інша діяльність керівника потребує управління, тобто у виконанні функцій управління по відношенню до самого себе.

Керівник повинен вміти:

ставити цілі і завдання, визначати їх пріоритети;

- планувати свою діяльність;

- організувати свою працю;

- управляти самим собою.

Вміти управляти собою, саморозвиватися це одна з основних задач будь-якої людини, а керівника особливо.

Чому сприятиме персональний менеджмент?

1. Кращій організації праці.
2. Зростанню кваліфікації.
3. Зниженню помилок у виконанні своїх функцій.
4. Поліпшенню результатів роботи.
5. Виконанню роботи з меншими витратами.
6. Меншій завантаженості роботою.
7. Меншому поспіху і зменшенню стресових ситуацій.
8. Більшого задоволення від роботи.
9. Більшій мотивації праці.
10. Досягненню професійних і життєвих цілей найкоротшим шляхом тощо.

З чого починати роботу над собою?

Необхідно розібратися в своїх сильних і слабких сторонах як особистості, як керівника і почати долати слабкі сторони і розвивати сильні.

Особистість керівника

Однією з умов успішного управління, є особистість керівника, яка складається як з особистісних, так і ділових якостей.

Тільки володіючи певними якостями, керівник стає лідером і зможе переконати підлеглих стати його прихильниками, співучасниками своїх

починань, тобто вмiє доносити свої iдeї до оточуючих i доводити свою правоту.

З безлiчi якостей, що впливають на ефективнiсть управлiння, найбільш iстотними є:

- компетентнiсть;
- вплив;
- переконання в собi;
- афективна витримка;
- стiйкiсть до стресу;
- конструктивнiсть;
- стремлiння до звершень;
- заповзятливiсть;
- вiдвiчальнiсть;
- надiйнiсть;
- самостiйнiсть;
- емпатичнiсть.
- продуктивне використання часу;
- прагнення постiйно вчитися.

Всi цi якостi можна виховати, розвинути в собi. Зупинимося на них бiльш докладно.

- керiвник повинен знати, що робити i як виконувати свою роботу найкращим чином.

Знання з управлiння можуть бути отриманi або в результатi навчання, або з власного досвiду (тому що менеджмент це наука i мистецтво)

Вплив (домiнантисть) - для керiвника це найбільш важлива здатнiсть.

При впливi на підлеглих, вони виконують не бiльше 65% своїх можливостей, тому що виконують свою роботу задовiльно, тiльки для того, щоб утриматися на роботi.

Впевненiсть в собi - для підлеглих це означає можливiсть отримання допомоги у складнiй життєвiй ситуацiї. Впевнений в собi керiвник пам'ятає,

це необхідно в будь-яких обставинах тримати себе спокійно і впевнено, тому що невпевнений, що коливається керівник не зможе викликати довіру ні з боку підлеглих, ні з боку інших керівників. Але важливо, щоб ця впевненість виходила від реальної самооцінки, інакше це буде самовпевненість.

Підлегли, як правило, добре відчують стан керівника, тому постійно потрібно пам'ятати про те, що вас сприймають, оцінюють і порівнюють з вашим іміджем.

Емоційна врівноваженість і стресостійкість - це близькі один одному особистісні риси. Їх можна виробити і розвинути, якщо робити це цілеспрямовано. Формувати позитивний склад характеру.

Неконтрольовані негативні емоції несприятливо впливають на психологічний клімат в колективі.

Постійне придушення негативних емоцій, може обернутися неврозами, психічними захворюваннями і т. ін. Що стосується стресостійкості, то необхідно відрізнити поняття: «стрес» і «дистрес».

Стрес - це напруга (фізичне, фізіологічне і емоційно-психологічний). Стрес активізує зусилля керівника в подоланні перешкод для досягнення цілей.

Дистрес - це перенапруження, знижує життєву активність, дезорганізують зусилля людини на досягнення цілей.

Дистрес, часто пов'язаний з професійною діяльністю, особливо у керівників пов'язаний з такими причинами:

Побоювання не виконати завдання;

Острах помилитись;

Очікування бути обійденим іншими;

Боязкість втратити роботу;

Жах втратити власне «Я».

Тому важливо дотримуватися режиму праці та відпочинку, знайти кошти емоційно-психологічного розвантаження, це і фізичні вправи, аутотренінг, хобі і т. ін.

Креативність - особливо важливий аспект для інноваційної діяльності. Керівник, який володіє такою рисою, може бачити елементи новизни, нестандартність мислення, творчості в діяльності підлеглих і підтримувати їх.

Як правило, керівнику заважає проявляти творчий підхід до справи:

- слабка прагнення до нового;
- недостатнє використання можливостей;
- погана методологія.

Стремління до мети і наполегливість -

Людина, яка прагнучи до досягнення, відчуває потребу в самореалізації, в досягненні цілей без чого ефективне керівництво неможливе.

При цьому розраховує, щоб ризик був передбачуваний і прорахований, при запровадженні нововведень у закладі, не йдуть на занадто великий ризик.

Це можливо якщо керівник системи охорони здоров'я знає глобальну стратегію реформування охорони здоров'я, вміє визначити стратегічний напрям розвитку свого підрозділу, може приймати тактичні рішення і мобілізувати ресурси для виконання мети.

Прагнення до досягнень і заповзятливість - без цих якостей неможливо ефективно керувати.

Людина, прагнучи до досягнення, відчуває потребу в самореалізації, в досягненні цілей.

При цьому розраховує, щоб ризик був передбачуваний і прорахований, при запровадженні нововведень у закладі, не йдуть на занадто великий ризик.

Це можливо якщо керівник системи охорони здоров'я знає глобальну стратегію реформування охорони здоров'я, вміє визначити стратегічний напрям розвитку свого підрозділу, може приймати тактичні рішення і мобілізувати ресурси для виконання мети.

Відповідальність і надійність - це якість є «візитною картою» керівника. Слід відповідально ставитися до виконання обіцянок, даних як іншим керівникам, партнерам так і підлеглими.

Незалежність - за певних умов чим більш незалежним є керівник, тим корисніше для нього прислухатися до думки і порад оточуючих, вибираючи раціональне зерно і приймаючи остаточне рішення.

Комунікбельність (товариськість) - за даними дослідження керівнику більше трьох чвертей свого робочого часу доводиться витратити на спілкування. Тому розвитку комунікативних рис необхідно приділяти увагу.

Без товариськості неможливо налагодити відносини з людьми

Для керівника працюючого в системі охорони здоров'я необхідно оволодіти специфічними комунікативними навичками, такими як:

вміння спілкуватися з представниками різних соціальних та культурних шарів суспільства;

- Орієнтуватися на потреби пацієнта.
- Вміння налагоджувати стратегічні і тактичні взаємини з партнерами.
- Вміння не тільки слухати, але головне чути співрозмовника, зрозуміти його інтереси або його пропозиції.
- Вміння рівно ставитися до співробітників, незалежно від симпатій і антипатій.
- Вміння використовувати сучасні комунікаційні можливості.

Уміння вирішувати конфлікти - здатність виступати в ролі посередника між двома сторонами в конфлікті, мистецтво не допускати розвитку конфлікту організаційними способами. Бачити позитивний результат конфлікту. Виходити з виниклого конфлікту способом співпраці або компромісу.

Уміння продуктивно використовувати час - тобто вміння керувати часом, для цього важливо навчитися:

- Знаходити і розвивати таланти в своєму колективі;

- Формувати ефективні команди / робочі групи / бригади;
- Розподіляти і делегувати свої повноваження;
- Вибирати пріоритети.

Грамотно розставляти пріоритети це значить розділити всі свої справи на важливі - термінові; важливі - нетермінові; неважливі - термінові; неважливі - нетермінові, які можна розмістити в чотири вікна Ейзенхауера.

Важливі це ті справи, які потрібно виконати для реалізації мети. Термінові це ті справи, які, не зробивши, втрачають актуальність.

ВИСНОВКИ

Психологія як наука про діяльність людського мозку виникла у античні часи у глибинах філософії і фізіології. Самостійності вона набула у середині XVIII ст. Її бурхливий розвиток відбувається і наразі.

У різні періоди її історичного перебігу визначено різноманітні періоди, впродовж яких виникало багато наукових шкіл, галузевих гілок, виходило багато знаменитих імен та цілий ансамбль національних психологій (німецька, французька, американська та ін.), що разом внесли важливий вклад у сучасну психологію і використовується й нинішніми ученими-психологами.

Стверджувати сьогодні пріоритет, хто з мислителів та науковців, які досліджували реакції розуму людини внесли більш багатий вклад у розвиток академічної чи прикладної психології зовсім недоречно, тому що сучасна теорія психології твердо ґрунтується на попередніх знаннях.

Психологія управління виникла разом з виробництвом і розподілом праці. Мистецтво управління є одним із основних чинників, що несе успіх. Опісля, психологія управління поширилась на інші галузі людської життєдіяльності й на соціальні.

Успішної роботи об'єднаних груп за професійною ознакою неможливо досягти без наукового впливу психології. Психологія менеджменту стоїть тісно поруч з іншими чільними рисами, що мають бути присутніми керівникам будь-яких колективів.

Серед найбільш важливих професійних рис успішного менеджера у сфері охорони здоров'я слід визначити інтелектуальні, мотиваційно-вольові та організаторські якості.

Найважливішою якісною рисою успішного менеджера в охороні здоров'я є стійкість до стресу. Стрес є найбільш впливовим фактором на здоров'я керівника, що викликає ряд негативних наслідків на його психіку. Комплекс таких симптомів прийнято називати «синдром вигорання» чи

«синдром згоряння». Безумовно такі порушення викличуть при постійній дії значну втрату працездатності аж до виникнення хронічних станів.

Стресостійкість – здатність протистояти потужним негативним емоційним ефектам, що сприяють високій психічній навантаженості, позаяк функція менеджера відбувається в умовах значних психічних напружень.

Наука «психологія менеджменту» тепер невідривно співіснує з найважливішими рисами менеджера як професіоналізм, вмотивованість, дисциплінованість та ін. Використання наукового підходу у психології управління сприяє морально-етичному та професійному зростанню як окремих колективів так і нації цілком.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Історія психології: основні етапи. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/psychology/28923/> (дата звернення 18.11.2020).
2. Мироненко И.А. Российская психология в пространстве мировой науки. — СПб. : Нестор-История, 2015. 304 с.
3. Конечный Р., Боухал М. Психология в медицине. Медицинское издательство Прага ЧССР. Изд. 2-е русское. 1983. 405.
4. Ждан А.Н. История психологии. От Античности до наших дней: Учебник для вузов.— 5-е изд., перераб. и доп.— М.: Академический Проект, 2004.— 576 с.
5. История психологии. Конспект лекций / кн. подгот. С.А. Векиловой. СПб.: Сова. 2005. 156 с. Також доступний у PDF.
6. Рене Декарт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%94%D0%B5%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82> (дата звернення 19.11.2020).
7. Гейлінкс Арнольд. URL: https://pidru4niki.com/69750/filosofiya/geylinks_arnold (дата звернення 19.11.2020).
8. Ніколя Мальбранш. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D1%8F_%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%88 (дата звернення 19.11.2020).
9. Гоклениус, Рудольф. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BE%D0%BA%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%83%D1%81,_%D0%A0%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%84 (дата звернення 20.11.2020).
10. Касман, Оттон. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%81%D0%BC%D0%B0%D0%BD,_%D0%9E%D1%82%D1%82%D0%BE%D0%BD (дата звернення 20.11.2020).

11. Создатель психологии Вильгельм Вундт. URL: <https://stoneforest.ru/event/persons/sozdatel-psixologii-vilgelm-vundt/> (дата звернення 20.11.2020).
12. Эдвард Титченер (1867-1927). URL: <https://www.psychology-online.net/articles/doc-50.html> (дата звернення 20.11.2020).
13. Уильям Джеймс — Один из основателей функциональной психологии. URL: <https://geniusrevive.com/uilyam-dzhejms-odin-iz-osnovatelej-funksionalnoj-psihologii/> (дата звернення 20.11.2020).
14. Вільям Джеймс. URL: http://psychologis.com.ua/uilyam_dzhejms.htm(дата звернення 20.11.2020).
15. Зигмунд Фрейд. URL: <https://24smi.org/celebrity/972-zigmund-frejd.html> (дата звернення 20.11.2020).
16. Павлов, Иван Петрович. https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%BE%D0%B2,%D0%98%D0%B2%D0%B0%D0%BD_%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87
17. Академик Павлов: любимый антисоветчик Советской власти. URL: <https://histrf.ru/biblioteka/b/akadiemik-pavlov-liubimyi-antisovietchik-sovietskoi-vlasti>
18. Джон Бродес Уотсон. URL: <http://adindustry.ru/personnels/1209> (дата звернення 22.11.2020).
19. Бихевиоризм Скиннера. URL: <https://codenlp.ru/knigi/biheviorizm-skinnera.html> (дата звернення 22.11.2020).
20. Маслоу Абрахам. URL: <https://www.psychologos.ru/articles/view/abraham-maslou> (дата звернення 22.11.2020).
21. Папирус Эберса. URL : https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%80%D1%83%D1%81_%D0%AD%D0%B1%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0
22. Уильям Бэтти - William Battie. URL : https://ru.qaz.wiki/wiki/William_Battie (дата звернення 17.11.2020).

23. The Origins of Psychology From Philosophical Beginnings to the Modern Day. URL: <https://www.verywellmind.com/a-brief-history-of-psychology-through-the-years-2795245> (дата звернення 17.11.2020).
24. DSM. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/DSM> (дата звернення 17.11.2020).
25. Выготский Л. С. Исторический смысл психологического кризиса. Собр. соч. М., 1982. Т. 1. 436 с.
26. Kazi Tasnim B. Brief History of Industrial Psychology. 2012, VOL. 4 NO. 01 PG. 1/1. URL: <http://www.inquiriesjournal.com/articles/1685/a-brief-history-of-industrial-psychology>
27. Теория управления в здравоохранении. Личность руководителя. Самоменеджмент. URL: <http://anta-eliz.narod.ru/20.html> (дата звернення 22.11.2020).
28. Амосов Н.М. Моделирование мышления и психики. - Киев : Наукова думка, 1965. - 302 с.
29. Рыбалко, Е. Ф. Возрастная и дифференциальная психология [Текст] : учебное пособие / ЛГУ. — Ленинград : ЛГУ, 1990. 254 с.
30. Вопросы психологии личности [Текст] : сборник статей / ред. Е. И. Игнатъев. — Москва : Учпедгиз, 1960. 214 с.
31. Ковалев, А.Г.; Мясищев, В.Н. Том 1. Психологические особенности человека Из серии в 2 томах Издательство: Л.: Ленинградский университет. 1957. 264 с.
32. Абакумова И. В. Обучение и смысл : смыслообразование в учебном процессе. Психолого-дидактический подход / И. В. Абакумова. – Ростов-н/Д. Изд-во Рост. ун-та, 2003. – 480 с.
33. Леонова А. Б. Функциональные состояния человека в трудовой деятельности / А. Б. Леонова, В. И. Медведев. – Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1981. – 98 с.
34. Леонтьев Д. А. Очерк психологии личности / Д. А. Леонтьев. – Москва : Смысл, 1997. – 64 с.
35. Мамардашвили М. К. Сознание и цивилизация / М. К. Мамардашвили. –

Санкт-Петербург : Азбука, Азбука-Аттикус, 2011. – 288 с.

36. Олефір В. О. Інтелектуально-особистісний потенціал саморегуляції суб'єкта діяльності : монографія. Харків, УПА. 2015. 265 с.

37. Платонов К. К. Структура и развитие личности / К. К. Платонов. – Москва. Наука, 1986. – 254 с.

38. Фромм Э. Человек для себя / Э. Фромм ; [пер. с англ. и послесл. Л. А. Чернишовой]. – Минск : Коллегиум, 1992. 253 с.

39. Галян І.М. Теоретичний аналіз досліджень саморегуляції як чинника професійного становлення особистості / І. М. Галян, М. В. Гринців // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія :

40. Психологічні науки. – Херсон : Вид-во Видавничий дім «Гельветика», 2015. – Вип. 3. – С. 22–27.

41. Божович Л. И. Проблемы формирования личности. Избран. психол. Труды / под ред. Д. И. Фельдштейна. Москва – Воронеж, НПО «МОДЭК», 1997. 352 с.